

Індекс інфляції в податковому законодавстві: де застосовується та на що впливає

Індекс інфляції часто сприймається як універсальний показник, на який щороку мають коригуватися податки, платежі або їх база. Однак у Податковому кодексі України такого єдиного механізму немає.

Насправді інфляційний чинник використовується у декількох різних податкових конструкціях. Найбільш значуща з них – **індексація нормативної грошової оцінки земель**, яка безпосередньо впливає відразу на кілька податків.

Станом на 2026 рік практичне ранжування сфер застосування інфляційного показника можна визначити так:

Пріоритет	Сфера	Як впливає інфляція
1	Плата за землю	змінюється НГО, яка є базою або розрахунковим показником
2	Мінімальне податкове зобов'язання	проіндексована НГО входить до формули МПЗ
3	Єдиний податок IV групи	проіндексована НГО використовується як база
4	Акциз, екологічний податок, рентна плата	інфляція враховується при законодавчому перегляді абсолютних ставок
5	Втрата окремої пільги із земельного податку	несплачені суми податку відновлюються з урахуванням інфляції
1. Плата за землю – головний податковий механізм індексації		

Для земельного податку базою оподаткування може бути нормативна грошова оцінка земельної ділянки **з урахуванням коефіцієнта індексації**.

Це прямо передбачено пп. 271.1.1 ПКУ.

Порядок самої індексації встановлений ст. 289 ПКУ.

Відповідно до п. 289.2 ПКУ коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки визначається за формулою:

$$K_i = I / 100,$$

де I – індекс споживчих цін за попередній рік.

Якщо індекс споживчих цін перевищує **115 %**, для розрахунку застосовується значення 115 %.

При цьому коефіцієнти індексації НГО застосовуються **кумулятивно**, тобто накопичувально, залежно від дати проведення нормативної грошової оцінки, зазначеної у технічній документації.

Це одна з найважливіших практичних деталей. Коефіцієнт за один конкретний рік не завжди достатньо просто помножити на первісну НГО. Якщо оцінка проводилася раніше, необхідно встановити, які попередні коефіцієнти вже були враховані.

Коефіцієнт індексації НГО у 2026 році

Для розрахунку податкових зобов'язань у 2026 році коефіцієнт індексації НГО земель за 2025 рік становить **1,08**.

ДПС підтвердила, що він є єдиним для всіх категорій земель та видів угідь.

Роз'яснення ДПС щодо коефіцієнта індексації НГО 1,08.

Однак тут існує важливий ризик. Якщо отриманий платником витяг із нормативної грошової оцінки **вже містить індексацію за**

2025 рік, повторне множення його суми на 1,08 призведе до завищення НГО, а отже, потенційно і податкового зобов'язання.

Тому необхідно перевіряти не лише дату витягу, а й те, станом на яку дату фактично проіндексовано зазначену у ньому НГО.

2. Мінімальне податкове зобов'язання

Другий за практичною значущістю напрям – мінімальне податкове зобов'язання щодо сільськогосподарських земель.

У формулах МПЗ використовується нормативна грошова оцінка земельної ділянки або НГО одного гектара ріллі **з урахуванням коефіцієнта індексації**.

Правила містяться у ст. 38-1 ПКУ.

Якщо НГО конкретної земельної ділянки проведена:

$$\text{МПЗ} = \text{НГО}_д \times K \times M / 12.$$

Якщо НГО земельної ділянки не проведена:

$$\text{МПЗ} = \text{НГО} \times S \times K \times M / 12.$$

Тут важливо не змішувати **два різні коефіцієнти**.

K_i – це коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки за правилами ст. 289 ПКУ.

K – це окремий коефіцієнт, передбачений безпосередньо формулою МПЗ.

Для визначення МПЗ за 2025 рік та наступні роки, закінчуючи роком, у якому буде припинено або скасовано воєнний стан, коефіцієнт **K застосовується із значенням 0,057**.

Відповідне правило міститься у Перехідних положеннях ПКУ.

Ще одна типова помилка – використовувати коефіцієнт

індексації відповідно до року, у якому подається декларація, а не року, за який розраховується МПЗ.

Наприклад, коефіцієнт **1,08 за 2025 рік актуалізує НГО на 1 січня 2026 року**. Тому його не слід автоматично підставляти у розрахунок МПЗ за 2025 рік лише через те, що відповідна звітність подається у 2026 році.

3. Єдиний податок четвертої групи

Для сільськогосподарських товаровиробників індексація НГО безпосередньо впливає також на суму єдиного податку четвертої групи.

Згідно з п. 292-1.2 ПКУ базою оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи – сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового податкового року.

Отже, зміна коефіцієнта НГО безпосередньо змінює базу ЄП IV групи.

Для декларації за **2026 рік ДПС підтвердила застосування коефіцієнта 1,08**.

Таким чином, для аграрного підприємства один інфляційний механізм фактично може одночасно впливати на:

- земельний податок або орендну плату;
- єдиний податок IV групи;
- мінімальне податкове зобов'язання.

Саме тому контроль правильності НГО для аграрного сектору має особливе значення.

4. Акцизний податок, екологічний податок та рентна плата

Індекс споживчих цін використовується і щодо низки

податків, ставки яких встановлюються у фіксованих грошових величинах. Але механізм тут принципово інший.

Відповідно до п. 4 розд. XIX ПКУ Кабінет Міністрів України має щороку до 1 червня, у разі необхідності, вносити до Верховної Ради України проект закону щодо зміни ставок оподаткування, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням індексів споживчих цін та індексів цін виробників промислової продукції.

Це стосується, зокрема:

- акцизного податку;
- екологічного податку;
- рентної плати.

Проте для самого платника **автоматичної індексації ставки не відбувається.**

Наприклад, якщо інфляція за рік становила 8 %, це не означає, що платник має самостійно збільшити чинну ставку екологічного податку або рентної плати на 8 %.

Застосовується саме та ставка, яка встановлена чинною редакцією ПКУ.

5. Індексація при втраті спеціальної земельної пільги

ПКУ містить ще один прямий випадок використання інфляції.

Він стосується спеціальної пільги із земельного податку для громадських об'єднань осіб з інвалідністю та окремих створених ними підприємств і організацій.

Якщо вимоги для застосування пільги порушено, пп. 282.1.2 ПКУ передбачає необхідність сплатити суми податку за відповідний період **проіндексованими з урахуванням інфляції, а також штрафні санкції.**

Це суттєво відрізняється від механізму ст. 289 ПКУ.

У цьому випадку індексується **не нормативна грошова оцінка**, а сума податку, яка підлягає відновленню.

Тому формулу $K_i = I / 100$, встановлену для індексації НГО, не слід автоматично переносити на цей випадок.

Індекс інфляції та коефіцієнт індексації НГО – не одне й те саме

Для практичного застосування податкового законодавства принципово розрізняти:

1. **Індекс споживчих цін** – статистичний показник інфляції.
2. **Коефіцієнт індексації НГО** – показник, який розраховується на основі ІСЦ за спеціальними правилами ПКУ.
3. **Індекс інфляції, передбачений договором** – наприклад, для зміни орендної плати.

Ці поняття не можна автоматично ототожнювати.

Податкове законодавство в окремі роки прямо встановлювало спеціальні значення ІСЦ для цілей індексації НГО. Тому фактичний рівень інфляції за даними статистики історично не завжди дорівнював коефіцієнту, який мав застосовуватися до НГО.

Орендна плата: особливо важливо не застосувати інфляцію двічі

При оренді земель державної або комунальної власності необхідно розділяти два механізми.

Перший – **податковий**. Ст. 289 ПКУ передбачає використання проіндексованої НГО для визначення орендної плати.

Другий – **договірний**. Розмір та умови внесення орендної плати встановлюються договором оренди. Сам договір також може передбачати індексацію грошової суми орендної плати за індексом інфляції або інший порядок її коригування.

Верховний Суд наголосив, що **індексація нормативної грошової оцінки та індексація безпосередньо орендної плати є різними за своїм правовим змістом механізмами.**

Постанова Верховного Суду від 16.03.2020 у справі № 922/1658/19.

Тому для кожного договору необхідно окремо перевіряти:

- чи визначена орендна плата як відсоток від НГО;
- чи передбачена її самостійна індексація;
- чи змінюється вона автоматично при зміні НГО;
- чи не призводить обраний механізм до подвійного коригування.

З якої дати застосовувати накопичувальну індексацію НГО

Ще одне принципове питання стосується дати, від якої формують кумулятивний ряд коефіцієнтів.

Верховний Суд у постанові від 18 грудня 2019 року у справі № 804/937/16 дійшов висновку, що при кумулятивному застосуванні коефіцієнтів необхідно орієнтуватися на **дату проведення нормативної грошової оцінки**, а не на дату її затвердження.

Постанова Верховного Суду від 18.12.2019 у справі № 804/937/16.

Тому при перевірці правильності НГО доцільно отримати технічну документацію та встановити саме дату проведення оцінки.

Що перевірити платнику у 2026 році

Для практичної роботи можна використовувати такий алгоритм:

1. Встановити дату проведення НГО відповідної земельної ділянки.
2. Перевірити, які річні коефіцієнти мають застосовуватися

після цієї дати.

3. Встановити, які з них уже враховані у наявному витягу.
4. Не застосовувати коефіцієнт 1,08 повторно, якщо він уже включений до НГО.
5. Для МПЗ розділяти коефіцієнт індексації НГО K_i та окремий коефіцієнт формули K .
6. Не визначати коефіцієнт для МПЗ лише за роком подання декларації.
7. Для орендної плати окремо аналізувати податкову індексацію НГО та умови самого договору.

Висновок

Індекс інфляції в податковому законодавстві України не є універсальним коефіцієнтом, на який автоматично збільшуються всі податки.

Найбільш значущий механізм – **індексація нормативної грошової оцінки земель**. Через НГО інфляційний показник впливає на земельний податок, орендну плату за державні та комунальні землі, єдиний податок четвертої групи та мінімальне податкове зобов'язання.

Для 2026 року ключовим поточним показником для земельного блоку є **коефіцієнт 1,08 за 2025 рік**.

Однак правильний розрахунок залежить не лише від самого коефіцієнта. Необхідно встановити дату проведення НГО, перевірити кумулятивний ряд індексації, з'ясувати, які коефіцієнти вже включені до витягу, та правильно визначити рік, до якого належить конкретне податкове зобов'язання.

Приєднуйтеся до нашого ТГ каналу: Компанія Вікторія – юридичні та бухгалтерські рішення для бізнесу в Україні та за кордоном.

 [victorija.ua](https://t.me/victorija.ua)